

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 7Ssk/29/2021
Identifikačné číslo spisu: 3020200082
Dátum vydania rozhodnutia: 31. januára 2023
Meno a priezvisko: Mgr. Michal Novotný
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2023:3020200082.1

ROZSUDOK

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom zo sudcov: Michal Novotný (sudca spravodajca) ako predseda senátu a JUDr. Zdenka Reisenauerová a JUDr. Jana Martinčeková ako členky senátu vo veci žalobcu: O. E. E., nar. XX. E. XXXX, P. XXXX/XX, F. E. F. R., zastúpeného: JUDr. Marián Ďurina, advokát, Sibírska 4, Bratislava, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8-10, Bratislava, o preskúmanie rozhodnutia z 10. marca 2020, č. XXX XXX XXXX X, . o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne č. k. 25 Sa 5/2020-83 z 27. mája 2021 takto

r o z h o d o l :

- I. Kasačná sťažnosť žalobcu sa zamietá.
- II. Účastníkom sa nepriznáva nárok na náhradu trov kasačného konania.

O d ō v o d n e n i e

I.

Administratívne konanie a konanie pred správnym súdom

1. Z administratívneho spisu žalovanej vyplýva, že žalobca bol od 1. septembra 1972 žiakom Vojenskej strednej odbornej školy v Martine, na ktorej od 30. augusta 1974 do 29. augusta 1976 vykonal aj základnú vojenskú službu. Od 30. augusta 1976 do 14. júla 1978 vykonával ďalšiu službu v ozbrojených silách a od 15. júla 1978 vstúpil do služobného pomeru vojaka z povolania. V tomto služobnom pomere až do 28. septembra 1982 vykonával funkciu I. kategórie, následne od 29. septembra 1982 do 31. decembra 1992 funkciu II. kategórie a od 1. januára 1993 znova funkciu I. kategórie. Rozkazom ministra obrany bol z tohto pomeru prepustený k 31. decembru 1997, načo mu Vojenský úrad sociálneho zabezpečenia rozhodnutím z 15. januára 1998 priznal výsluhový príspevok podľa § 33 ods. 1 písm. c) zákona č. 76/1959 Zb. o niektorých služobných pomeroch vojakov v znení neskorších predpisov. Pre výpočet tohto príspevku tento úrad započítal žalobcovi celkovo 23 rokov 4 mesiace a 1 deň služby v ozbrojených silách.

2. Po prepustení bol žalobca od 1. januára 1998 do 31. decembra 2003 zamestnancom Okresného úradu Nové Mesto nad Váhom, od 1. januára 2004 do 30. septembra 2007 zamestnancom Krajského

úradu v Trenčíne a od 1. októbra 2007 do 15. novembra 2007 zamestnancom Obvodného úradu v Novom Meste nad Váhom; z týchto dôvodov bol aj prihlásený u žalovanej na povinné dôchodkové poistenie. Medzi 1. júlom 2003 a 15. októbrom 2006 bol žalobca u žalovanej prihlásený na dôchodkové poistenie aj ako samostatne zárobkovo činná osoba (popri zamestnaní). Od 16. novembra 2007 bol potom úradom práce evidovaný ako uchádzač o zamestnanie. Na základe jeho žiadosti mu žalovaná rozhodnutím z 5. augusta 2014 s účinnosťou od 25. marca 2014 priznala starobný dôchodok 193,80 €. Vyšla z toho, že jeho dôchodkový vek je 57 rokov podľa § 132 ods. 1 písm. b) zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení účinnom do 31. decembra 1999, keďže sa mu podľa § 274 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení zachovali nároky z I. a II. kategórie funkcií. Do obdobia dôchodkového poistenia započítala žalobcovi celé obdobie od 1. septembra 1972 až do 15. novembra 2007 vrátane obdobia služby, teda 35,2302 rokov. Priemerný osobný mzdový bod určila za rozhodujúce obdobie rokov 1984 až 2007. V súlade s judikatúrou k čl. 33 ods. 2 Dohovoru o invalidných, starobných a pozostalostných dávkach (č. 128, vyhlásený pod č. 416/1991 Zb.) však starobný dôchodok vypočítaný z týchto veličín znížila v pomere, ktorý zodpovedá pomeru doby služby zhodnotenej pre výsluhový príspevok (23 celých rokov) k celému obdobiu sociálneho poistenia (35,2302 rokov). Zároveň žalovaná na účely § 274 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. vypočítala aj starobný dôchodok podľa zákona č. 100/1988 Zb., ktorý však bol nižší než starobný dôchodok podľa zákona č. 461/2003 Z. z. Žalobca toto rozhodnutie nenapadol, preto sa stalo právoplatným.

3. Dňa 14. novembra 2019 však požiadal žalovanú o prepočítanie svojho starobného dôchodku bez bližšieho odôvodnenia, v čom videl nesprávnosť vypočítanej sumy. Neskôr doplnil, že štúdium na strednej škole malo byť započítané už od 30. augusta 1972 až do 17. júla 1976 a že mu nebola započítaná samostatná zárobková činnosť od 1. januára 2004 do 15. októbra 2006. Rozhodnutím zo 16. decembra 2019 žalovaná zamietla túto jeho žiadosť. Zápočet období školskej dochádzky pred 1. januárom 2004 sa spravuje predpismi účinnými v danom období, ako aj školskými zákonmi. Podľa § 38 zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) sa školský rok začínal zásadne 1. septembra a končil 31. augusta. Štúdium na strednej škole sa tak mohlo započítať až po skončení školského roka, v ktorom bola splnená povinná školská dochádzka, teda od 1. septembra 1972. Súbežné zhodnotenie doby štúdia a výkonu základnej vojenskej služby nebolo možné, pretože podľa § 60 ods. 7 zákona č. 461/2003 Z. z. sa obdobie, v ktorom má poistenc viacero dôchodkových poistení, započítava len raz. To isté platilo aj o súbehu obdobia zamestnania a samostatnej zárobkovej činnosti.

4. Žalobca podal proti tomuto rozhodnutiu odvolanie, ktorého podstatu tvorila polemika, či štúdium žiakov vojenských stredných škôl bolo vojenskou službou a či sa malo započítavať v I. alebo II. kategórii funkcií. Okrem toho žiadal započítať dvojnásobne aj dobu absolvovania kurzu trhania ženijnej munície. Generálny riaditeľ žalovanej však jeho odvolanie zamietol tu preskúmaným rozhodnutím z 10. marca 2020. Stotožnil sa s odôvodnením prvostupňového rozhodnutia, na ktoré v celom rozsahu odkázal. Štúdium na vojenskej strednej škole nebolo možné žalobcovi zhodnotiť v I. kategórii funkcií, pretože žiaci nevykonávali vojenskú službu. O tom svedčia aj smernice náčelníka kádrovej správy Ministerstva národnej obrany pre spracovanie výkazu doba kategórií funkcií (pracovných kategórií) rozhodných pre realizáciu kádrových opatrení, zabezpečenie peňažnými dávkami podľa zákona o niektorých služobných pomeroch vojakov a pre sociálne zabezpečenie (vydané nariadením náčelníka štábu ČSLA č. 11 z 2. augusta 1985), podľa ktorých žiakom prijatým na vojenské stredné odborné školy vznikala branná povinnosť podľa Branného zákona č. 92/1949 Zb. v znení neskorších predpisov, ako základná služba sa im však evidovali len 3. a 4. ročník štúdia. Štúdium v 1. a 2. ročníku sa tak týmto žiakom započítavalo ako príprava na povolanie v III. pracovnej kategórii. Rovnako nebolo žalobcovi možné zhodnotiť kurz trhania ženijnej munície z roku 1992, pretože toto obdobie už mu bolo raz zhodnotené ako služba vojaka z povolania.

5. Správnu žalobu žalobcu proti tomuto rozhodnutiu správny súd tu napadnutým rozsudkom zamietol. Zdôraznil, že nároky žalobcu sa posudzovali podľa zákona č. 461/2003 Z. z., ktorý síce pracovné kategórie nepozná, no ustanovenie § 274 zákona č. 461/2003 Z. z. zachováva nároky z nich. Zachovanie nárokov však znamená, že poistencovi nemožno priznať viac, než mu priznávali predpisy, ktoré zvýhodnenia pracovných kategórií upravovali. Zákon č. 101/1964 Zb. o sociálnom zabezpečení ani vykonávací vyhláška Štátneho úradu sociálneho zabezpečenia č. 102/1964 Zb., ani zákon č. 121/1975 Zb. o sociálnom zabezpečení účinný od 1. januára 1976 ani zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení účinný od 1. januára 1989 nezaraďovali činnosť žiakov vojenských stredných

odborných škôl do I. a II. kategórie funkcií. Nejde tu o opomenutie či nečinnosť normotvorcu, ale jeho vedomé rozhodnutie. Zaradenie do týchto kategórií bolo zásadne viazané na status vojaka z povolania, pričom bolo možné do tejto kategórie započítať aj dobu predchádzajúceho základnej (náhradnej) vojenskej služby (§ 168 ods. 2 vyhlášky Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 128/1975 Zb., § 168 vyhlášky toho istého ministerstva č. 149/1988 Zb., ktorými sa vykonávali zákony o sociálnom zabezpečení), a preto sa žalobcovi takto započítala doba náhradnej služby, aj keď ju vykonával na vojenskej škole. Vojak podľa § 2 ods. 2 Branného zákona ešte neznamenal vojaka z povolania (§ 24 ods. 1 a 2, § 25 zákona č. 76/1959 Zb. o niektorých služobných pomeroch vojakov v znení neskorších predpisov) a to, že sa žalobca pri nástupe na vojenskú školu podrobil odvodu, neznamená ešte ani to, že sa stal vojacom. Ani predpisy o sociálnom zabezpečení vojakov neustanovujú, že by sa štúdium na vojenskej strednej odbornej škole malo považovať za dobu služby, a žalobca sám žiadne takéto ustanovenie neoznačil. Ak aj žiaci tejto školy vykonávali „služby“, nejde o vojenské činné služby v zmysle Branného zákona. Správny súd nepovažoval za podstatné námietky, či v danej súvislosti išlo o zakázanú detskú prácu, porušovanie práv detí alebo zakázané ozbrojovanie. Na započítanie obdobia kurzu trhania žienijnej munície dvojnásobkom podľa správneho súdu neboli splnené podmienky, navyše žalobca ani nepreukázal, že by vykonával takéto činnosti. Záverom sa správny súd stotožnil aj s aplikáciou čl. 33 ods. 2 Dohovoru č. 128 na pomernú úpravu sumy starobného dôchodku, ako to urobila žalovaná.

II.

Kasačná sťažnosť a vyjadrenie k nej

6. Proti tomuto rozsudku smeruje včas podaná, mimoriadne obsiahla a neľahko prehľadná kasačná sťažnosť žalobcu bez jasného sťažnostného návrhu. Na úvod žalobca zopakoval, že bol k 31. decembru 1997 prepustený z ozbrojených síl a od 1. januára 1998 mu bol priznaný výsluhový príspevok. O starobný dôchodok požiadal až od 25. marca 2014 a žalovaná mala riadne zohľadniť všetky doby získané tak v osobitnom, ako aj všeobecnom systéme, čo však neurobila. V ďalších častiach potom žalobca vytkol rozsudku správneho súdu jeho jednotlivé pochybenia: 1. Žalovaná svojvoľne skrátila dobu služby o čas štúdia na vojenskej strednej odbornej škole. Žiak tejto školy podliehal vojenskému režimu a vzťahovali sa naňho rovnaké vojenské poriadky ako na vojakov z povolania. Dvojkoľajnosť v tomto smere ani nebola možná, lebo by odporovala jednotnej veliteľskej právomoci. 2. Správny súd nesprávne označuje žiakov týchto škôl ako „chovancov“, čo je zastaralá terminológia zákona č. 200/1949 Zb. o platových pomeroch príslušníkov ozbrojených zborov. Nový zákon č. 88/1952 Zb. o materiálnom zabezpečení príslušníkov ozbrojených zborov poznal už iba žiakov škôl ozbrojených síl. Títo žiaci preberali na seba neprimerané záväzky a neboli žiadnymi chovancami; vojenské školy voči nim porušovali Dohovor o ochrane mladistvých, detí, zákaze výchovy detských vojakov, porušovaní ľudských práv a slobôd. 3. Správny súd sa nevyrovnal s tým, že do hodností generála boli vymenovaní aj nevojaci a žalobcova žiadosť o prijatie za vojaka z povolania nebola dobrovoľná. 4. Žalobcovi vznikli nároky zo zaradenia do I. kategórie funkcií, ktoré žalovaná v rozpore s § 274 zákona č. 461/2003 Z. z. neuznáva. V tejto súvislosti odkázal na rozsudok Krajského súdu v Prahe a aj rozsudky českého Najvyššieho správneho súdu, podľa ktorých sa ako doba služby mali počítat aj doby učňovského pomeru na vojenskej škole. Tieto rozsudky sa týkali zákona č. 121/1975 Zb., ktorý bol spoločný pre celé Česko-Slovensko. 5. Zákony o sociálnom zabezpečení hovoria vždy len o „službe“ vojakov bez rozlíšenia, o akú službu ide. 6. Ministerstvo obrany nikdy nevydalo zoznam funkcií v I. a II. kategórii, ako to ustanovovali zákony o sociálnom zabezpečení, takže súdy sa dnes nemajú čím riadiť pri zaraďovaní výkonu služby do nich. V priestoroch kasární nebola žiadna civilná kontrola, dochádzalo tam k zneužívaniu a porušovaniu školských zákonov a žiaci sa museli zaviazat' k ďalšej vojenskej službe po skončení štúdia. 7. Žalobca bol odvedený už 1. apríla 1974, hoci plnoletý bol až 25. marca 1975, a preto mu nemožno obdobie výkonu služby uznať až od 18. roku života. Žiaci stredných škôl boli označovaní ako vojensky činné osoby, teda podľa Branného zákona, vyhlášky č. 20/1958 Zb. a vojenských predpisov boli zaradení do vojska. Na vojenskej škole bol od žiakov vynucovaný výkon služby (napr. pomocník dozorného na rote, služba v kuchynsko-jedáľenskom bloku, služba spojok, stála bojová pohotovosť, zúčastňovali sa všetkých bojových poplachov, zaujímali záložné postavenie a pod.), ktoré mali povahu nútenej služby a bolo nimi podmienené štúdium. Taktiež podliehali vojenským veliteľom so vzťahom nadriadenosti a podriadenosti, na rozdiel od civilných škôl, a preto nemožno toto obdobie posudzovať ako III. kategóriu. Diskriminačné posudzovanie žiakov vojenských stredných škôl, ktorí slúžili za rovnakých

podmienok ako vojaci z povolania, považuje žalobca za absurdné. 8. Na žiakov vojenských stredných škôl sa vzťahovali tie isté základné poriadky ako na vojakov z povolania. Poukázal na to, že aj napr. banicki učni mali priznanú rovnakú kategóriu ako baníci, čo zodpovedalo vyhláske č. 44/1959 Zb. 9. Príloha nariadenia vlády č. 117/1988 Zb. obsahovala iba typizovaný zoznam prác zaradených do preferovaných kategórií. Súdy však podľa judikatúry (stanovisko Najvyššieho súdu ČSSR, judikát R 1/1978) boli samy oprávnené posúdiť, či určité zamestnanie spadá medzi zamestnania v týchto kategóriách. 10. Podľa § 168 vyhlášky č. 149/1988 Zb. sa mala vojenská činná služba pred prijatím do služobného pomeru vojaka z povolania započítať do kategórie, do ktorej bol vojak ustanovený, nie do III. kategórie. 11. Žalobca bol ako žiak vojenskej strednej odbornej školy „vojensky činnou osobou“, ktorá plnila rovnaké povinnosti ako vojaci z povolania a vojaci základnej služby. Ako mladistvý bol školou donútený k prisaha. Počas súdneho konania sa s ním nakladá nerovnoprávne v rozpore s § 5, 19 ods. 2 a § 53 SSP. 12. Aplikáciu zákona č. 29/1984 Zb., ktorý nadobudol účinnosť 12 rokov po jeho štúdiu, považoval žalobca za nesprávnu. Rovnako nesúhlasil s tým, že sa mu dvakrát nezapočítalo obdobie kurzu trhania žienijnej munície v roku 1992. 13. Nebolo preukázané, že by Česká a Slovenská Federatívna Republika ratifikovala časť VI Dohovoru č. 128, a preto nemohla žalovaná postupovať podľa čl. 33 tohto Dohovoru. 14. Rozhodnutie žalovanej je nedostatočne odôvodnené, predchádza mu nesprávne a neúplné zistenie skutkového stavu (v rozpore s § 195, 196, 197, 203, 209 a 216 zákona č. 461/2003 Z. z.). Mala nariadiť konfrontáciu medzi žalobcom a svedkami, aby ho zistila riadne, pretože jednotlivé dôkazy si odporovali. 15. Žalobca zdôraznil, že súdy vo svojom rozhodovaní opakovanie nezohľadňujú čestné vyhlásenia osôb, ktoré štúdium zažili, nevypočúvajú autentických svedkov, ktorí môžu dokázať porušovanie práv. 16. Na základe toho nesúhlasil so záverom napadnutého rozsudku, že preskúmané rozhodnutie je zákonné.

7. Žalovaná žiadala zamietnuť kasačnú sťažnosť s odkazom na svoje skoršie vyjadrenia.

III.

Posúdenie veci kasačným súdom

8. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok v celom rozsahu (§ 453 ods. 1 SSP) a predchádzajúce konanie pred správnym súdom bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) a bez ohľadu na uplatnené kasačné body (§ 453 ods. 2 v spojení s § 203 ods. 2 SSP).

9. Žalobca v prerokúvanej veci poberá starobný dôchodok podľa § 65 zákona č. 461/2003 Z. z., ktorý mu žalovaná priznala od 25. marca 2014 právoplatným rozhodnutím z 5. augusta 2014. Ustálená judikatúra najvyššieho súdu vychádzala z toho, že nárok na dávku posudzuje zásadne podľa predpisov platných v čase jej priznania, ak zákon neustanovuje, že sa majú zohľadniť iné predpisy (porov. judikát R 48/1998). Podľa § 65 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení účinnom ku dňu jej priznania (25. marca 2014) mal poistenec nárok na starobný dôchodok, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov a dovŕšil dôchodkový vek (odsek 1). Dôchodkový vek bol 62 rokov, ak tento zákon neustanovoval inak (odsek 2). Žalovaná už v rozhodnutí z 5. augusta 2014 uznala, že dôchodkový vek žalobcu bol už 57 rokov, keďže za použitia ustanovenia § 274 ods. 1 cit. zák. aplikovala § 132 ods. 1 písm. b) zákona č. 100/1988 Zb. Podľa tohto ustanovenia mal vojak z povolania nárok na starobný dôchodok, ak dosiahol vek aspoň 57 rokov, ak vykonával najmenej 20 rokov službu v ostatných prípadoch [t. j. neupravených v písmene a), ktoré ustanovovalo dôchodkový vek 55 rokov, ak vykonával najmenej 20 rokov službu v zaradení do I. kategórie funkcií]. Žalovaná tak v uvedenom rozhodnutí vychádzala z toho, že žalovaný vykonával službu vojaka z povolania v I. a II. kategórii funkcií v zmysle § 130 zákona č. 100/1988 Zb. najmenej 20 rokov a že tento nárok sa mu podľa § 274 ods. 1 cit. zák. zachoval aj na účely zákona č. 461/2003 Z. z.

10. V tu prerokúvanej veci je predmetom sporu medzi žalobcom a žalovanou jeho žiadosť o prepočítanie výšky starobného dôchodku, ktorú podal 14. novembra 2019 a v ktorej najskôr tvrdil, že mu určité doby neboli započítané. Počas ďalšieho konania však tiež opakovane zdôrazňoval, že mu tieto doby neboli zohľadnené v I. alebo II. kategórii funkcií. Už na tomto mieste však treba povedať, že nie je celkom zrejmé, čo by vlastne žalobca z takéhoto preradenia získal. Podľa citovaného § 274 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. sa totiž v novom systéme sociálneho poistenia zachovávajú nároky vyplývajúce zo zaradenia zamestnaní do I. a II. pracovnej kategórie, teda tie nároky, ktoré s týmto zaradením spájali skoršie predpisy. Takým nárokom bol podľa judikatúry napríklad práve skorší dôchodkový vek (porov. napr. rozsudok tunajšieho súdu sp. zn. 10 So 1/2021). Pokiaľ by sa časť zamestnania alebo služby, ktoré žalobca konal pred 1. januárom 2000, posúdili ako zamestnanie

(služba) v I. kategórii, bolo by to mohlo podľa už cit. § 132 ods. 1 písm. a), prípadne § 21 ods. 1 písm. b) a c) v spojení s § 14 ods. 4 zákona č. 100/1988 Zb. za istých okolností viesť k tomu, že jeho dôchodkový vek by bol 55 rokov. V dôsledku toho by mu bol nárok na starobný dôchodok podľa § 65 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. vznikol už od 25. marca 2012, teda o dva roky, než sa mu rozhodnutím z 5. augusta 2014 priznala. Podľa § 112 ods. 1 písm. d) cit. zák. sa však dávka prizná alebo zvýši najviac tri roky spätne od uplatnenia nároku, ak sa dodatočne zistí, že sa dávka priznala od neskoršieho dátumu, než od ktorého patrí. V tu prerokovanej veci žalobca svoju žiadosť o prepočítanie starobného dôchodku podal až 14. novembra 2019, a tak na jej základe by bolo možné priznať starobný dôchodok najneskôr od 14. novembra 2016, teda celkom zjavne nie za obdobia rokov 2012 až 2014. Aj keby teda žalobcova argumentácia bola pravdivá, nevedlo by to spätne k priznaniu starobného dôchodku za toto obdobie.

11. Podľa § 274 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. však zároveň platilo, že suma starobného dôchodku, na ktorý vznikne nárok podľa odseku 1, nesmie byť nižšia ako suma určená podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003, teda podľa zákona č. 100/1988 Zb. Tento zákon v § 133 ods. 2 ustanovoval, že základná výmera starobného dôchodku vojaka z povolania (55 alebo 60 % z priemerného mesačného zárobku) sa za každý rok služby po dosiahnutí 18 rokov od 21 rokov služby zvýši v I. kategórii funkcií o 2 %, v II. kategórii o 1,5 % a v III. pracovnej kategórii o 1 %. Podobne § 22 ods. 2 cit. zák. pri úprave výšky starobného dôchodku počítá s tým, že základná výmera starobného dôchodku (50 až 60 % priemerného mesačného zárobku podľa odseku 1) sa po prekročení určitej doby zamestnania (21 alebo 28 rokov) zvyšuje za každý rok zamestnania v I. kategórii o 2 % a v II. kategórii o 1,5 %. Zároveň však podľa § 22 ods. 3 cit. zákona platilo, že aj na účely tohto zvýšenia sa hodnotí len doba zamestnania po dosiahnutí veku 18 rokov. Prípadné započítanie dodatočných dôb zamestnania (služby) v I. alebo II. kategórii by tak síce vo všeobecnosti mohlo mať pre žalobcu význam v tom, že by sa mu zvýšila percentuálna sadzba, ktorou sa z priemerného mesačného zárobku vypočítal starobný dôchodok. Štúdium na vojenskej strednej škole, o ktoré v prerokovanej veci ide, však prebiehalo od 1. septembra 1972 do 29. augusta 1974. Hranicu 18 rokov svojho veku však žalobca dosiahol až 25. marca 1975, teda približne o pol roka neskôr. Ani prípadné zaradenie tohto obdobia štúdia do I. alebo II. kategórie funkcií by sa tak nemohlo zohľadniť na účely uvedeného zvýšenia podľa zákona č. 100/1988 Zb.

12. Pokiaľ žalobca tvrdil, že ako služba I. alebo II. kategórie mu malo byť započítané aj štúdium od 30. augusta 1974 do 29. augusta 1976, ktoré sčasti spadalo aj do času po dovŕšení 18. roku veku života, treba odkázať na § 11 ods. 3 zákona č. 121/1975 Zb. účinného v danom čase, podľa ktorého pokiaľ sa kryje doba zamestnania a náhradná doba, započíta sa iba doba, ktorej zápočet je výhodnejší. To isté platilo, ak sa navzájom kryli doby zamestnania. Základná vojenská služba za toto obdobie sa u žalobcu považovala za dobu zamestnania [§ 11 ods. 1 písm. a) zákona č. 121/1975 Zb. v spojení s § 168 ods. 2 vyhlášky č. 128/1975 Zb.] a započítala sa mu ako služba I. kategórie funkcií. Aj pokiaľ by sa jeho súbežné štúdium na vojenskej strednej škole [§ 10 ods. 1 písm. d) cit. zák.] posúdilo ako služba vojaka z povolania v I. kategórii funkcií, bolo by to len rovnocenné posúdenie, nie posúdenie výhodnejšie. Uvedené kryjúce sa doby zamestnania by sa tak žalobcovi podľa cit. § 11 ods. 3 zákona č. 121/1975 Zb. mohli započítať len raz, ako to aj žalovaná urobila. Výhodnejšie započítanie mu nepriniesol ani zákon č. 100/1988 Zb., ktorý v § 10 upravil zápočet kryjúcich sa dôb rovnako. Na základe toho tak možno uzavrieť, že zaradenie obdobia štúdia žalobcu na vojenskej strednej škole do I. alebo II. kategórie by nezvýšilo žalobcov starobný dôchodok, na ktorý by bol mal nárok podľa zákona č. 100/1988 Zb. Preto by takéto zaradenie nemalo význam ani na účely citovaného § 274 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z.

13. Podľa § 66 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v cit. znení sa suma starobného dôchodku určí ako súčin priemerného osobného mzdového bodu, obdobia dôchodkového poistenia získaného ku dňu vzniku nároku na starobný dôchodok a aktuálnej dôchodkovej hodnoty. Obdobím dôchodkového poistenia podľa § 60 ods. 1 cit. zák. je zásadne obdobie povinného dôchodkového poistenia a obdobie dobrovoľného dôchodkového poistenia podľa zákona č. 461/2003 Z. z. Podľa § 255 ods. 1 cit. zák. sa za obdobie dôchodkového poistenia považuje aj zamestnanie a náhradná doba získané pred 1. januárom 2004 podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004. Doba výkonu služby vojaka z povolania sa však na tento účel považovala za dobu zamestnania, len ak nezaložila nárok na výsluhový dôchodok. Aj pre tento prípad však judikatúra zdôraznila, že tieto doby je potrebné zohľadniť vo všeobecnom systéme sociálneho poistenia tak, že sa najskôr vypočíta teoretická výška starobného

dôchodku aj so zohľadnením týchto dôb; takto zistený starobný dôchodok sa následne prizná len vo výške, ktorá pomerne zodpovedá len obdobiu dôchodkového poistenia po vylúčení týchto dôb (porov. judikát R 83/2013 a nadväzujúcu judikatúru). Zohľadnenie období služby vojaka z povolania v systéme sociálneho poistenia, ale aj mechanizmus krátenia starobného dôchodku sú dôsledkom aplikácie čl. 33 ods. 2 Dohovoru č. 128 (porov. uznesenia sp. zn. IV. ÚS 624/2018 a III. ÚS 41/2021). Žalobca vo svojej argumentácii o nezáväznosti čl. 33 opomína, že čl. 2 tohto Dohovoru zaväzuje každý členský štát bezvýnimčne vykonávať časti I a VII, ďalej mu dovoľuje voľbu niektorej z častí II, III a IV, ale časti V a VI ho zaväzuje vykonávať s ohľadom na to, ktorú spomedzi častí II, III a IV si zvolil. Aj keď si teda vtedajšia Československá socialistická republika vyhradila len záväzky v časti III tohto Dohovoru, ustanovenie čl. 33, ktoré je súčasťou časti VI, je podľa citovaného čl. 2 povinná vykonávať tiež, a to v rozsahu, v akom vykonáva časť III.

14. Zo zisteného skutkového stavu vyplýva, že žalovaná už v rozhodnutí z 5. augusta 2014 pri výpočte sumy starobného dôchodku uznala žalobcovi za obdobie dôchodkového poistenia celé obdobie od 1. septembra 1972 (začiatok štúdia na strednej vojenskej škole) až do 15. novembra 2007 (začiatok jeho evidencie ako nezamestnaného). Kasačnému súdu tak nie je zrejmé, prečo žalobca v kasačnej sťažnosti venoval toľko argumentácii podmienkam započítania obdobia štúdia na vojenskej strednej škole, keď mu toto obdobie bolo riadne započítané (hoci aj nie ako služby v I. kategórii funkcií). Podľa § 60 ods. 7 zákona č. 461/2003 Z. z. pritom platilo, že ak má poistenec v tom istom období viacero dôchodkových poistení, započítava sa takéto obdobie dôchodkového poistenia len raz. Na základe tohto ustanovenia tak postupovala žalovaná správne, ak žalobcovi nezapočítala ako dve obdobia dôchodkového poistenia ani obdobie od 1. júla 2003 do 15. októbra 2006, kedy bol dôchodkovo poistený aj ako zamestnanec, aj ako samostatne zárobkovo činná osoba. Rovnako správne žalovaná postupovala, ak mu takto dvakrát nezapočítala obdobie od 30. augusta 1974 do 29. augusta 1976, kedy bol žiakom vojenskej strednej školy a zároveň vojakom základnej služby. Takéto obmedzenie pritom neznamená ani žiaden zásah do nadobudnutých nárokov, pretože rovnaké obmedzenie vyplývalo aj z už citovaných predpisov účinných pred 1. januárom 2004 (§ 11 ods. 3 zákona č. 121/1975 Zb. a § 10 zákona č. 100/1988 Zb.).

15. Žalobca konečne namieta, že ako obdobie dôchodkového poistenia mu mali byť započítané aj dva dni (30. a 31. august) v roku 1972, kedy podľa neho vykonával vojenskú službu štúdiom na vojenskej strednej škole. Podľa § 20 ods. 1 a 3 Branného zákona mali vojaci služobnú povinnosť, teda povinnosť včas nastúpiť a vykonávať vojenskú činnú službu (odsek 2), a to osobne podľa svojich schopností. Podľa § 20 ods. 4 Branného zákona vojaci, ktorí plnia niektorú z povinností podľa odseku 2, sú vojakmi v činnej službe, ostatní vojaci sú vojakmi mimo činnej služby. Z citovaného ustanovenia je tak zrejmé, že vojenskú službu v zmysle Branného zákona mohol vykonávať len vojak. To dosvedčuje aj § 2 ods. 2 cit. zák., podľa ktorého sa vojakmi rozumejú osoby, ktoré boli odvedené (§ 15 ods. 1) a majú služobnú povinnosť (§ 20). Už zo znenia tohto ustanovenia je tak zrejmé, že žiadnu osobu nebolo možné považovať za vojaka skôr, než bola odvedená; samotný vznik brannej povinnosti (§ 5), ba ani odvodnej povinnosti (§ 10) z osoby nerobili vojaka. Sám žalobca ešte aj v kasačnej sťažnosti priznáva, že bol odvedený až 1. apríla 1974. Podľa názoru kasačného súdu už toto ustanovenie postačuje na vyvrátenie úvah žalovaného o tom, že by obdobie v auguste 1972 bolo možné považovať za obdobie vojenskej služby v takom zmysle, v akom ju vymedzoval vtedy účinný Branný zákon. Pojem „vojenské osoby“, na ktorý žalobca odkazoval, sa používal v § 2 ods. 2 Branného zákona len do 1. mája 1958, a tak je pre tu sporné obdobie roku 1972 nepodstatné.

16. Ani aplikácia predpisov o sociálnom zabezpečení nevedie k inému záveru, a to dokonca ani vtedy, keby sa akceptovalo stanovisko žalobcu o analogickom použití ustanovení platných pre osoby pripravujúce sa budúce povolanie. Podľa § 141 ods. 6 vyhlášky č. 102/1964 Zb., ktorou sa vykonáva zákon o sociálnom zabezpečení účinný do 31. decembra 1975, sa totiž aj pri započítavaní dôb do kategórií funkcií vojakov z povolania mali obdobne použiť § 1 až 3 tejto vyhlášky. Podľa § 2 ods. 1 cit. vyhl. sa doba učebného pomeru učňa vychovávaného pre zamestnanie I. (II.) pracovnej kategórie posudzuje ako doba zamestnania tejto pracovnej kategórie, ak sa v rámci učebného plánu pravidelne vykonáva odborný výcvik učňa na pracoviskách alebo v prevádzkach, kde sa vykonáva zamestnanie I. (II.) pracovnej kategórie. Podľa § 2 ods. 2 cit. vyhl. ustanovenie predchádzajúceho odseku platí obdobne aj pre osoby pripravujúce sa na vykonávanie zamestnania mimo učebného pomeru. Žiakov vojenských stredných odborných škôl však nebolo možné považovať za učňov. Učebný pomer sa totiž podľa § 217 a nasl. Zákonníka práce č. 65/1965 Zb. v znení účinnom až do 1. januára 1989 považoval

za osobitný druh pracovnoprávneho vzťahu, teda za zamestnanie; to napokon vyplývalo aj zo znenia § 6 ods. 1 prvého bodu zákona č. 101/1964 Zb. (účinného do 31. decembra 1975), ktorý pracovný a učebný pomer kládol na roveň zamestnaniu. Takýto pracovný (učebný) pomer však nebolo možné založiť k ozbrojeným silám. Na žiakov vojenských stredných škôl by tak bolo možné použiť nanajvýš ustanovenie § 2 ods. 2 cit. vyhlášky a považovať ich za osoby, ktoré sa na zamestnanie pripravujú mimo učebný pomer. Avšak pojem príprava na zamestnanie by v takom prípade bolo potrebné vykladať v súvislosti s § 6 ods. 2 štvrtým bodom zákona č. 101/1964 Zb., podľa ktorého sa doba štúdia na školách potrebná na prípravu na povolanie považuje za dobu zamestnania od skončenia povinnej školskej dochádzky. Možno súhlasiť so žalobcom, že odkaz žalovaného na zákon č. 29/1984 Zb. účinný až od 1. septembra 1984 nebol v prerokovanej veci správny. Podľa § 5 ods. 2 zákona č. 186/1960 Zb. o sústave výchovy a vzdelávania (školský zákon) v znení účinnom do 31. augusta 1978 však povinná školská dochádzka trvala deväť rokov a začínala začiatkom školského roka, ktorý nasledoval po dni, kedy dieťa dovŕši šiesty rok veku. Deväťročná školská dochádzka tak mohla skončiť až koncom deviateho školského roka, teda v žalobcovom prípade až 31. augusta 1972. Za dobu prípravy na povolanie podľa § 6 ods. 2 štvrtého bodu zákona č. 101/1964 Zb. sa tak mohla považovať až doba od 1. septembra 1972, ako ju aj žalovaná správne započítala.

17. Zo všetkých uvedených dôvodov by tak v zásade nebolo vôbec potrebné zaoberať sa námietkami kasačnej sťažnosti, ktoré sa týkajú samotného režimu štúdia na týchto školách. Obdobie tohto štúdia mu totiž bolo riadne zohľadnené ako obdobie dôchodkového poistenia podľa § 60 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. a jeho iné posúdenie (napr. ako službu v I. kategórii funkcií) by nevedlo k žiadnemu ďalšiemu zvýhodneniu žalobcu. Navyše sa tunajší súd vo svojej judikatúre už opakovane a podrobne zaoberal povahou štúdia na vojenských stredných školách (porov. napríklad rozsudky sp. zn. 7 Sk 23/2020 alebo 7 Sk 14/2021). Formulácie sťažnostných námietok však svedčia o viacerých pretrvávajúcich mylných interpretáciách právnej úpravy, a preto kasačný súd považuje za vhodné zaujať k nim znova stručné stanovisko. Predovšetkým, v čase, kedy žalobca študoval na vojenskej strednej škole, bolo jej postavenie upravené už cit. zákonom č. 186/1960 Zb. Podľa § 36 ods. 1 sa na vojenské školy, ktoré poskytujú stredné vzdelanie, vzťahovali primerane vymenované ustanovenia citovaného zákona. Predovšetkým sa na ne nevzťahoval § 8 cit. zák., ktorý upravoval odborné učilištia a učňovské školy, čo len potvrdzuje skôr uvedený záver o tom, že v ozbrojených silách neexistovali učebné pomery v pracovnoprávnom zmysle. Na vojenské stredné školy sa však vzťahoval § 11 ods. 1 cit. zákona o strednej odbornej škole, ale aj napríklad aj § 21 ods. 2, ktorý dovoľoval zriadiť strednú odbornú školu ako internátnu školu, ktorá žiakom okrem vzdelávania poskytovala aj celodennú výchovnú a materiálnu starostlivosť (§ 21 ods. 1). Podľa § 36 ods. 2 cit. zákona bolo ministerstvo národnej obrany oprávnené ustanoviť podrobnosti o týchto školách.

18. Oprávnenie ministerstva národnej obrany upravovať štúdium žiakov vojenskej strednej školy tak nevyplývalo z príslušnosti týchto žiakov k vojsku (ozbrojeným silám), ale z citovaného ustanovenia školského zákona. Citované ustanovenie pritom nijako podrobnejšie neobmedzovalo ministerstvo v tom, ako upraví tieto otázky na vojenských stredných školách vo vzťahu k ich žiakom. Touto úpravou však ministerstvo národnej obrany nevykonávalo voči žiakom oprávnenie vojenského služobného orgánu (velenia) voči podriadeným, ale oprávnenia orgánu štátnej správy školstva voči žiakom (Ministerstvo školstva Československej socialistickej republiky v dotknutom období neexistovalo, porov. čl. 1 ústavného zákona č. 126/1970 Zb. o zriadení federálnych ústredných orgánov, na čele ktorých stojí člen vlády Československej socialistickej republiky). V dôsledku toho tak toto oprávnenie alebo konkrétna úprava, ktorú ministerstvo národnej obrany vydalo, nemôže svedčiť o tom, že by žiaci vojenských stredných škôl boli vojakmi vo vojenskej službe. Je pochopiteľné, že vzhľadom na cieľ vzdelávania vo vojenských školách (príprava na službu vojakov z povolania) otázky ako napr. zriaďovanie tried, resp. iných skupín, v ktorých sa vykonával výchovnovzdelávací proces, pravidlá správania, výchovné opatrenia, organizáciu výchovnovzdelávacej činnosti, vrátane výchovy a starostlivosti o žiakov v čase mimo vyučovania, ministerstvo obrany upravilo tak, aby sa úprava približovala pomerom v ozbrojených silách. To však samo nerobilo zo štúdia žiakov vojenských stredných škôl vojenskú službu v zmysle Branného zákona alebo zákona č. 76/1959 Zb.

19. Federálne ministerstvo národnej obrany v rámci svojho oprávnenia podľa § 36 ods. 2 školského zákona upravovalo postavenie žiakov vojenských stredných škôl, a túto úpravu zhrnulo v pomôcke „Postavenie, práva a povinnosti žiakov vojenských stredných škôl“ z 30. apríla 1970 (Škol-51-11/s) s neskoršími doplnkami. Podľa čl. 5 tejto pomôcky sa prijatím na vojenskú strednú odbornú školu žiaci

stávali príslušníkmi týchto škôl, žiaci 1. a 2. ročníkov týchto škôl však neboli vojakmi v základnej službe (čl. 6). V 2. ročníku sa mali podrobiť dobrovoľnému odvodu a vojenskú základnú službu mali nastúpiť dňom nástupu na letné sústredenie pred 3. ročníkom (čl. 7). Podľa čl. 9 sa žiaci mali zaradiť do školských čiat a rôť, ktoré mali určených veliteľov - vychovávateľov a učiteľov. Čl. 11 určoval povinnosti týchto žiakov, medzi ktoré patrilo dodržiavať a plniť rozkazy a nariadenia nadriadených, dodržiavať zásady vojenskej a občianskej disciplíny, prejavovať úctu, pocty, pozdravy, a nosiť predpísanú rovnošatu; žiaci 1. a 2. ročníka mohli nosiť cez prázdniny civilný odev. Len pre žiakov 3. a 4. ročníka vojenskej strednej odbornej školy platili vojenské predpisy. Podľa čl. 12 mali žiaci dodržiavať denný poriadok školy, nie vojenské poriadky. Podľa čl. 23 boli všetci žiaci bezplatne ubytovaní v priestoroch školy a bezplatne stravovaní v školskej jedálni. Hlava 6 upravovala disciplinárnu prax, odmeny a tresty, avšak len pre žiakov vojenských gymnázií a 1. a 2. ročníkov vojenských stredných odborných škôl. Odmeny a tresty žiakov 3. a 4. ročníkov týchto škôl sa spravovali vojenským Disciplinárnym poriadkom. Disciplinárne odmeny a tresty žiakov 1. a 2. ročníkov vojenských stredných odborných škôl sa podľa čl. 33 nevedli v záznamoch o odmenách a trestoch, ale len v pedagogických záznamoch. Prílohou tohto predpisu bol vzor pravidiel vnútorného poriadku školy, ktoré sa týkali denného poriadku, stravovania, zamestnania, činnosť v dobe mimo vyučovania, vychádzky, návštevy a pod.

20. Z uvedeného prehľadu je teda zrejmé, že tento predpis svojím obsahom nijako zásadne nepresahoval úpravu, na ktorú bolo oprávnené ministerstvo školstva pre (nevojenské) stredné školy. Ako už bolo uvedené, povinnosť žiakov vojenských stredných škôl rešpektovať tieto predpisy sa nezakladala na ich vojenskej podriadenosti, ale rovnako ako u žiakov nevojenských stredných škôl na povinnosti rešpektovať zákon a jeho vykonávacie predpisy. Obsah týchto predpisov bol prispôsobený predmetu a cieľu vzdelávania vo vojenskej strednej škole, to však nemenilo pomer žiaka tejto školy k nej zo štandardného „školského“ na vojenský. Otázka, či v konkrétnych prípadoch dochádzalo pri výchove, vzdelávaní a výcviku k prípadným porušeniam týchto zásad, resp. k poverovaniu žiakov úlohami, ktoré sa k ich veku nehodili, alebo iným prechmatom nie je podstatná. Zo žiadneho predpisu totiž nevyplýva, že by samo takéto poverenie žiaka určitými úlohami zakladalo jeho služobný pomer k ozbrojeným silám, resp. robilo z neho vojaka, a už vôbec nie, že by z neho vojaka robilo skôr, než bol odvedený (porov. cit. § 2 ods. 2 Branného zákona). Navyše nie je zrejmé, prečo by takéto prípadné porušovanie práv malo byť odškodňované práve formou zvýhodneného zohľadnenia v dôchodkových nárokoch nad rámec zákona.

21. S námietkami žalobcu, že mu žalovaný zvýhodnene (dvojnásobne) nezapočítal dobu výcviku trhania ženijnej munície, sa už v správne vyrovnaní správny súd. Podľa § 130 ods. 2 zákona č. 100/1988 Zb. mohol minister národnej obrany ustanoviť, v akom rozsahu sa započítava doba služby výkonného letca a doba výkonu funkcií osobitnej povahy alebo osobitného stupňa nebezpečnosti do doby zamestnania. Možno súhlasiť s tým, že dvojnásobné započítanie určitej doby služby ako doby zamestnania by logicky viedlo aj k predĺženiu doby zamestnania v zmysle § 8 cit. zák. Potom by na základe § 255 zákona č. 461/2003 Z. z. bolo potrebné za obdobie poistenia považovať takúto dlhšiu dobu zamestnania. Na vykonanie cit. § 130 ods. 2 zákona č. 100/1988 Zb. vydal minister národnej obrany rozkaz z 23. septembra 1988 č. 17, v ktorého čl. 1 písm. c) ustanovil, že doba služby výkonného letca a doba výkonu funkcie osobitnej povahy alebo osobitného stupňa nebezpečnosti uvedená v prílohe 2 sa do doby zamestnania započítava dvojnásobne. Podľa čl. 2 tejto prílohy sa započítavanie malo vykonávať raz ročne za uplynulý kalendárny rok. V čl. 3 písm. c), d) a e) prílohy 2 sa ustanovilo, že nárok na zvýhodnené započítanie majú pyrotechnici a pomocníci pyrotechnikov, ktorý vykonávajú určité nebezpečné práce, ďalej vojaci z povolania, ktorí vykonávajú určité nebezpečné práce, ako aj vojaci z povolania, ktorí vykonávajú funkcie zahŕňajúce bezprostrednú prácu s niektorými nebezpečnými látkami. Podľa čl. 4 sa však čl. 3 písm. c) a e) vzťahujú len na vojakov z povolania, ktorí vykonávajú funkcie, v ktorých náplni tieto pracovné činnosti trvalo prevažujú. Navyše, podľa čl. 5 tejto prílohy možno zvýhodnený zápočet podľa cit. ustanovení povoliť len za dobu výkonu funkcie I. kategórie. Správny súd však správne uzavrel, že z obsahu spisu nevyplýva, že by žalobca tieto podmienky splnil, a on sám na ich preukázanie nepredložil žiadne dôkazy. Zo zisteného skutkového stavu pritom vyplýva, že takýto zápočet mu nebol vykonaný ani na účely výpočtu výsluhového príspevku, hoci podľa § 33 ods. 9 zákona č. 76/1959 Zb. mu mali byť tieto zvýhodnené započítateľné doby zohľadnené aj pri jeho výpočte.

IV.

Záver

22. Na základe uvedeného tak kasačný súd zistil, že nie je daný žiaden zo zákonných dôvodov kasačnej sťažnosti v zmysle § 440 SSP, a tak ju podľa § 461 SSP rozsudkom (§ 457 ods. 1 SSP) zamietol.

23. O trovách bolo rozhodnuté podľa § 167 a 168 v spojení s § 467 ods. 1 SSP, keď žalobca nebol vo veci úspešný a žalovaná síce vo veci úspech mala, no kasačný súd nezistil dôvody, aby sa jej nárok na náhradu trov priznal.

24. Tento rozsudok bol prijatý pomerom hlasov 3 : 0 (jednomyseľne).

Poučenie :

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.